

היכן טועה יחזקאל דרור

א.ס.

יחידוש הציונות, יחזקאל דרור,
הוצ' הספרייה הציונית,
ירושלים תשנ"ז. 383 עמ'

ב מסמך שהגישו וייצמן וחבריו למשרד המלחמה הברטי, אשר אמור היה להיות יסוד להצהרת בלפור, נכתב:

מסמך זה מייצג את מאמציה של קבוצת מקימי אומה חובבניים, צאצאי לאום, שסוג זה של פעילות היה זר לה במרוצת מאות שנים רבות. לאיש מבינינו אין ניסיון בממשל... אין לנו סגל מומחים להישען עליו, לא מסורת של מנהל, לא עובדי ציבור... היינו עיתונאים, אנשי מדע, עורכי דין, סוחרים ופילוסופים. בינינו לבין הגטו לא מפרד אלא דור או שניים...

אמנם מדינת היהודים קמה בינתיים, אלא שלנוכח תפקודה, לפחות מאז הסכמי קמפ דייוויד, ספק אם חל שינוי כלשהו בהגדרתו המבודחת משהו של וייצמן מלפני שמונים שנים.

ספרו רב ההיקף ורב התוכן של פרופ' יחזקאל דרור בא להתמודד עם אותו החיסרון שמציין וייצמן, והוא תוספת רבת חשיבות לחשיבה המדינית בישראל. זאת, בעיקר לנוכח הרדידות החמורה (ויש טוענים, מפולת של ממש) במערך החשיבה האסטרטגית של מדינת היהודים, ובעיקר לנוכח האתגר של שנת המאה לקונגרס בזל.

פרופ' דרור, כמעט כמו ידיו, נושא את מה שהוא מכנה בעקבות ז'יל לידל הארט "אסטרטגית-על" (GRAND STRATEGY), שישראל כה נזקקת לה על מנת ליצור

את אותה מסה קריטית של קיום לאומי, שהיא בבחינת מובן מאליו בקרב מדינות מתוקנות, אך נעדרת בארצו של עם סגולה. הנה כי כן, יכולה אומה להתנאות ברבע מכלל חתני פרסי נובל במדע, ובעת ובעונה אחת להיות כישלון חרוץ בהבנה הבסיסית הדרושה למה שדרור מכנה בעקבות קנט: "אימפרטיב קטגורי" של הקיום הלאומי.

באחד מספריו הקודמים טבע דרור את הביטוי "התערבות עם ההיסטוריה", אשר בא לציין את העובדה שעצם הקמתה של המדינה היה מעשה הרואי החורג מן הכללים המקובלים בקרב האומות. זאת, בשל הקשיים האוביקטיביים שניצבו על דרך יישומה של כיוון מדינה. אילו ניתחו אבות הציונות קשיים אלו בכלים רציונליים, ייתכן שהיו מסתלקים מרעיון המדינה בעודו באיבו. אין ספק ששיללתה של הציונות על-ידי החרדים בטעון של "עלייה בחומה ומרידה בגויים" מזה, ועל-ידי הוגים רבי חשיבות כמו רוזנצוייג או גורג' שטיינר מזה, יש בו כדי להעיד שהמעשה הציוני אינו חסר ממד של טירוף. טירוף נאצל והרואי, אך עדיין טירוף. וזה כל עיקרה של "ההתערבות עם ההיסטוריה". מה שנותר לבחון הוא, מי מן השניים – הציונות או ההיסטוריה – יזכה בהתערבות.

כך או אחרת, המעשה של כיוון המדינה לא היה סוף פסוק למדינה שידעה חמש מלחמות בפרות מארבעה עשורים. הנה כי כן, גם הקיום היומיומי אינו מובטח והעם היהודי בכלל ומדינת ישראל בפרט עומדים בפני סכנות הרות גורל כגון התבוללות או אף הכחדה בגין "גלי איסלאם תוקפני (החמוש) בנשק השמדה" (עמ' 27). לית מאן דפליג שבמצב זה זקוקה ישראל נואשות לאסטרטגיה מדינית ארוכת טווח שהיא בבחינת תוכנית אב, המשתנה אמנם בהתאם לנסיבות, אך נותרת על כנה בבחינת מסה קריטית אשר עליה אין ולא יכולים להיות עוררין.

את אותה מסה קריטית מבקש יחזקאל דרור ליצור בשורה של ספרים, אשר "יחידוש הציונות" הוא האחרון שבהם. מכאן, שספר זה הינו עוד חוליה במשימה רבת ההיקף שנטל דרור על עצמו. אפשר להסכים עם הנחות היסוד של המחבר, או (כפי שעושה זאת הח"מ) להשיג עליהן, אולם אי אפשר שלא להתפעל מרוחב היריעה ומעומק הטיעון של דרור. החשיבה האינטגרטיבית, המבקשת להתבונן במציאות בפרספקטיבה רחבת היקף, היא נכס רוחני ההולך ופוחת

בציבור האקדמי ההולך ומסתגר בד' האמות של התמחותו. אחד הכישלונות הבוטים של האוניברסיטה הוא בחינוך מומחים נקודתיים היודעים הרבה מאוד על שטח מחקרם, אך מעט מאוד על כל היתר. באופן זה מתפרסמים מחקרים לעשרות, המרתקים בזכות עצמם, אלא שהקשרם למציאות מזכיר את הסאטירות הציוניות על המדענים של יונתן סוויפט. כך למשל פרופסור מכובד ממכון וייצמן מציג שלא להתרגש ממסירת המים לערבים, שכן הוא עיבד תוכנית לגרירת קרחונים מן הקוטב הצפוני. בטכניון נערך מחקר על יצירת איים מלאכותיים מול מישור החוף מצמיגים ישנים, זאת כפיצוי על אובדן צפוי של יהודה ושומרון, וכן הלאה. יחזקאל דרור הוא אפוא מאחרוני המוהיקנים של גזע הולך ונכחד של הוגים, המתבוננים במציאות בכלים היסטוריוסופיים של זמן ומרחב.

שבחי הספר הם אפוא בעצם כוונת המחבר לעשות במו ידיו מעשה שכל המרכזים למחקרים אסטרטגיים גם יחד טרם עשו. ועל כך ראוי דרור הן ליישר כח והן לתודה.

אולם, ככלות מזור השבחים, מן הדין לגשת לביקורת, וזאת ברוח חובת התוכחה מספר משלי (ט', 8) "הוכח לחכם ויאהבך", והן דרור איש חכם הוא.

★

הגדרת הציונות – טעותו הראשונה של יחזקאל דרור

ה כשל המבני בספרו של דרור הוא בהגדרה הלקויה של הציונות. בכך, אגב, אין המחבר מחדש מסורת בישראל שהיא עתיקה בנדון וגילה כגיל הציונות עצמה.

הציונות, לאחר שנערטל אותה מכל הכוונות הטובות יותר והטובות פחות שדבקו בה, היא "לאומיות יהודית" פשוטו כמשמעו. הציונות, שהיא תוצר מובהק של פוזיטיביזם המאה ה-19 וילידת "אביב העמים", אין בינה לבין שאר התנועות הלאומיות שקמו בעת היא הבדל של ממש. היא באה להבטיח הגדרה לאומית (על כל הכרוך בהגדרה זו) ליהודים כשם שנעשה הדבר קודם לכן לאיטלקים, לצ'כים, לפולנים ולעוד חצי תריסר לאומים שקמו בעקבות התפוררותה של האימפריה ההבסבורגית.

תפיסת ה"ציונות" בבחינת לאומיות כפשוטה, שאין ולא יכולים להיות עליה עוררין והיא בבחינת מובן מאליו לכל אחד מאזרחי הלאום, היא תנאי קיומי ראשון במעלה. הוצאתה של הלאומיות הזאת מהקשרה הקטיגורי על ידי פרשנות, תוספת, תנאים וכיוצ"ב היא מקור לאובדן הזהות הלאומית והצעד הראשון לקראת התפוררות.

מכאן ש"פוסט-ציונות" היא אבסורד מעצם הגדרתה. לא זו בלבד שאין היא באה לערוך רפורמות ב"ציונות" אלא, שכל תכליתה לשלול את לאומיותו של העם היהודי בשמו של אוטופיזם אוניברסלי על מנת לגרשו חזרה לגלות. הפוסט-ציונים הם אפוא אויביה המסוכנים ביותר של מדינת היהודים העומדת על נפשה מול אויב מבחוץ, והם הם תמצית קינתו המרה של הנביא "מהרסֶךְ ומחריבֶךְ ממך יצאו".

יחזקאל דרור מבקש להגדיר את הציונות בספרו כמה וכמה פעמים. אחת ההגדרות היא: "...הציונות היא מערכת השקפות על הרמה השונה והפחות בסיסית של מסכת ערכים מכוונות מעשה" (עמ' 77). ובכן, יהיה אשר יהיה פירושה של אותה "מכוונות מעשה", הציונות, וכמוה שום לאומיות, איננה "מערכת השקפות... של מסכת ערכים". זאת מן הטעם הפשוט, שאם אתה בוחן את לאומיותך בקנה מידה של "מסכת ערכים", מן ההכרח שיימצא מי שיגיע במהרה אל המסקנה שישאלה היא "מדינה יודו-נאצית" (לייבוֹיֶץ) המחזיקה "מחנות ריכוז בגדה" (עדי אופיר), וכי "חוק השבות הוא שערורייה גזענית" (שולמית אלוני). ביטויים אלה, ואין ספור דומים להם, הינם העתק לביטויי גנאי של המדינה הנאצית בפיהם של גולי גרמניה בימי היטלר. מן הראוי לציין שהם לא נאמרו על ידי שוליים אנרכיסטים אלא הם ביטוי אוטנטי של ציבורים ההולכים וגדלים במהירות המצויים כבר עתה במרכז הבמה הפוליטית במדינת היהודים. אין זה משנה כלל ש"מסכת הערכים" של דרור שונה מזו של שולמית אלוני, שכן הבסיס הוא נורמטיבי, לפיו המדינה נבחנת מדי יום ביומו אם היא עומדת באותה "מסכת ערכים". אין זה מפליא אפוא שהרדיקל היהודי המצוי עורך השוואה בין הברבריות הנאצית לבין ישראל הדמוקרטית הנאבקת על נפשה עם יורשי הנאצים. ואכן, סוגיית הרדיקליזם היא טעותו השנייה של יחזקאל דרור.

"בגנות הנורמליות", טעותו השנייה של יחזקאל דרור

ה מחבר יוצא "בגנות הנורמליות" – משאלת הלב הנודעת של המנהיגות הציונית שלבה יצא לזונה העבריה הראשונה ולגנב העברי הראשון. יתרה מזו, הוא עושה זאת בשצף קצף בלתי אופייני לכתובתו המאופקת והמופשטת. הוא מכנה את הנורמליות "מכשלה חמורה... לציונות, למדינת ישראל ולעם היהודי", ומוסיף שהיא "חזון שקר (עמ' 52) וסיסמת הבל (עמ' 53), וכי "יש בנורמליזציה כדי לחסל את עצמאותם של העם היהודי ושל היהדות" (שם). מאידך גיסא, הוא שואף בכל מאודו (גם היא בלתי אופיינית לרוח הכתיבה) "לייחודיות רדיקלית נמשכת, ואף מוגברת, של העם היהודי ומדינת ישראל" (שם). שכן, הרדיקליות על-פי טעמו היא "בסיס ואבן מסד מרכזית עבור חידוש הציונות ונודעות לה השלכות יתר".

לא זו בלבד שעל-פי דרור הרדיקליות היא נשמת אפו של העם היהודי ושל מדינתו, אלא שרדיקליזם זה מייחד את "מדינת ישראל בהשוואה למדינות אחרות" (שם) הנה כי כן זהו פירושו של דרור ל"רעיון העמוק של עם לבדד ישכון" ו"עם סגולה" (שם)

בשמונה פרקי משנה מרחיב המחבר את הדיבור על ייחודו של העם היהודי ומדינת ישראל המבדיל אותם משאר העמים, ועל הכרח בייחודיות זו כתנאי לעצם קיומם ושגשוגם של ישראל והעם היהודי. ובכן, לא זו בלבד שישאל מיוחדת, בהיותה דת ולאום בעת ובעונה אחת, בקיבוץ גלויות ובתופעת הגלות/תפוצה וכיוצ"ב, אלא ש"העם היהודי והיהדות, ובראשם מדינת ישראל, ממלאים תפקיד מרכזי בעיצוב עתידה של התרבות האנושית"... (עמ' 63).

היגד זה, שהוא אכן רדיקלי בעליל, שלא לאמר מפתיע מפיו של אדם המצהיר על חילוניתו כעיקר פילוסופי בתפיסת עולמו, יעלה ליחזקאל דרור במחיר כבד מצדו של השמאל שלנו הסוגד למולך הרלטיביזם המוסרי כעיקרון דתי. בפרקים הבאים יפרט דרור פרט היטב את מה שהוא מכנה "בסיס ואבן המסד המרכזית לחידוש הציונות". מן הראוי אפוא להתייחס במילים מספר לגנותו את ה"נורמליות" ולשאלת הרדיקליזם של העם היהודי ומדינתו.

הכשל המבני של הגדרת הציונות, ראה לעיל, מונע מדרור לרדת לעומקה של

הלאומיות ולאבני היסוד המרכיבים את הלאום ומעניקים לו תנאי שרידות. בעיקר בסביבה אלימה. דרור מכיר היטב את האטריבוטים הבסיסיים של לאום שמעבר למורשת היסטורית, שהיו, הינם וקרוב לוודאי שיהיו תקפים בכל עתיד הנראה לעין: גבולות בני הגנה, לכידות לאומית, כושר כלכלי וטכנו-מדעי. כל אלה הם מכפילי עוצמה הכרחיים, בלעדיהם לא תהיה לאומה תוחלת, ולאומה בסביבה עוינת – לא כל שכן. על עובדות יסוד פשוטות אלה עמדו כולם, החל בטוקידידס, עבור בהובס וכלה בלידל הארט. חיבורו הקלאסי של הנס מורנגנטאו (POLITICS AMONG NATIONS), המוכר לבטח ליחזקאל דרור, מסכם אטריבוטים אלה על רקע הניסיון שנצבר במאה ה-20, והערותיו המשכילות בסוגייה הישראלית מוכרות גם הן לכל מי שעיצב את עולמו האינטלקטואלי בשנות ה-50 וה-60.

הנה כי כן, הציונות, מעבר לכל לולינות דיאלקטית, היא בראש ובראשונה ניסיון להעניק ליהודים מדינה משל עצמם על מנת להצילם ממארת הגלות. היהודי (עברי) החדש, דת העבודה, הפירמידה ההפוכה של בורוכוב, תחיית הלשון העברית, כל אלה ועוד יתקיימו רק אם תהיה ליהודים פיסת קרקע בארץ-ישראל, עליה יוכלו להתגונן מפני מבקשי נפשם ובה יוכלו לחיות בשקט יחסי. וכל השאר, והרדיקליזם היהודי בפרט, זיל גמור.

עם סגולה – טעותו השלישית של יחזקאל דרור

ט עותו השלישית של דרור היא בפרשנותו לעם סגולה, שגם היא, כלומר הסגולה, ממהותו של הרדיקליזם על-פי תפיסתו.

שום מדינה דמוקרטית איננה כוללת בחוקתה שאיפות משיחיות לתיקון עולם. אפילו לא צרפת וארה"ב, שבעקבות מהפכותיהן התרוצצו בקרבן רעיונות נאצלים לשוויון, חירות ואחווה. אולם, אלה לא עברו מעולם את גדר הכיסופים הנעלים, שהתמוססו במהרה במציאות האנושית שהיא אופורטוניסטית מעצם מהותה. ההפך המוחלט הוא נכון. מדינות שחרטו על דגלן רעיונות רדיקלים הפכו במהרה לקריקטורות מזוויעות של רעיונות אלה, וגרמניה הנאצית ובריה"מ אינן כידוע הדוגמאות היחידות בהיסטוריה. הפיכתן של אוטופיות

הערה לשונית בדבר "עגת דרור"

מ
חד גיסא, מרבה דרור למדר. כגון:
"שלושה עקרונות-על ותשעה
עיקרים" (עמ' 23), וכן "עשרים
ושבעה עיקרי תרבות ערכיים" אותם הוא
מונה בפירוט רב. מאידך גיסא לשונו
המופשט והטכנית (יש מכנים אותה
"עגת דרור...") היא אבן נגף על דרכו של
הקורא הסבלן. הנה דוגמה אקראית (עמ'
75):

מהות סובייקטיבית זו של שיפוט
ערכי היא רב ממדית, שכן שיפוט
ערכי מבוסס על תמהיל בין הגות
שכלתנית, תחושה מוסרית, רגשות
נפשיים ודמיון יוצר, תוך יחסי גומלין
הדוקים בין ארבעתם. מכאן
החיוניות בהעמדת ערכים למבחנים
רבים ומגוונים. שכן, אין אפשרות
להעמיק בערכים מכווני-מעשה אלא
בהקשר של נסיבות מפורטות שיש
בהן "חוויות ערכיות" המדרבנות
הגות ערכית, מגרות תחושה
מוסרית... וממריצות דמיון פואטי-
ערכי. אך כל זאת, יחד עם שכיחה
מוסרית שיטתית ובכפוף לה, תוך
שילוב וגם מתח יוצר בין הגות ערכית
"קרה" לתחושות ערכיות "חמות".

הח"מ עורך מזה עשור כתב-עת שעניינו
סוגיות באסטרטגיה מדינית. הבנת הנקרא
אמורה להימנות אפוא על סגולותיו
המעטות. אולם יכני האופל אם הצלחתי
לרדת אל הבנת הטקסט רב ההוד ועתיר
התעלומה של "שכיחה מוסרית", שלא
לאמר דבר על "חוויות ערכיות"
המדרבנות הגות ערכית...".

כך או כך, "עגת דרור" לא מיטיבה עם
המחבר. היא מקשה על הקורא ומונעת את
תפוצת הספר בחוגים רחבים יותר, אפילו
בקרב האליטות.

נושא שני שאף הוא בבחינת מכשול
מתודולוגי הוא היעדר מוחלט כמעט של
נתונים וניתוחם. בכל הספר עבד-הכרס אין
ולו נתון קשיח אחד המאשש את הגותו של
דרור. דיון מופשט, כבודו במקומו מונח
בדיסציפלינות כגון הפילוסופיה או
התיאולוגיה. אולם בניתוח של סוגייה
לאומית היורדת לשורשי קיומה של
אומה, היעדר גמור של נתונים: צבאיים,
כלכליים, טכנו-מדעיים וכו' הוא משגה,
השם לאל כל דיון ציבורי בסוגיות כבדות
המשקל שמעלה המחבר. עדות מובהקת

סף האלף השלישי, מקץ חורבן הבית,
2000 שנות גלות ושואה מדינת ישראל
החיה על חרבה, היא המקום המסוכן
ביותר ליהודים עלי אדמות.

הנה כי כן, מאבק היהודים בניסיונם
להבטיח לעצמם פיסת קרקע תחת השמש
על מנת להיות ולחיות ככל הגויים, הוא
הוא הסגולה האמיתית. שכן היהודים
חייבים לעשות זאת "כנגד כל הסיכויים
כשידם האחת קשורה מאחור", כדברי
מרק טווין.

כאשר דרור קובע ש"העם היהודי
והיהדות, ובראשם מדינת ישראל,
ממלאים תפקיד מרכזי בעיצוב עתידה
של התרבות האנושית", הוא חוזר על
הטיעון המושמע מפי אחדים מבין גדולי
התיאולוגים הנוצרים בדורות האחרונים,
ובעיקר לאחר אושוויץ (רוי אקהרדט
בחיבורו רב העוצמה: Christianity and the
Children of Israel, וכן במאמרו "מענה
נוצרי לפתרון הסופי", נתיב 4/1989,
הוא דוגמה אחת מני רבות). אולם
הללו, בניגוד לדרור, אינם דורשים מעם
ישראל כל "מסכת ערכים" יוצאת דופן.
הם מבינים היטב שעצם קיומו של העם
היהודי די בו להבטיח את המסר
האלוהי הטובע בו.

יחזקאל דרור לא יאהב זאת, אולם
בתביעתו לרדיקליזם יהודי יש מן האיפה
ואיפה שהיא ממרכיבי האנטישמיות,
ובכך משיק הרדיקליזם שלו לרדיקליזם
של ישעיהו ליבוביץ'. האחרון פשוט פסע
צעד אחד קדימה והוציא את המסקנות,
יחזקאל דרור טרם חצה את הרוביקון
אבל הוא בדרך אליו. עדות לכך הוא
הפרק השני בספרו, בו מונה המחבר על
ערכי הציונות המחודשת: "אימפרטיב
קטגורי יהודי ציוני... והוא קיום
משמעותי הולך וגובר של העם היהודי
והיהדות" (עמ' 71). במסגרת אימפרטיב
זה מדגיש המחבר את חשיבות מקומה
של "התפוצה" בעלת ההיקף
האוביקטיבי לעומת "גלות" הטעונה
אמוציונלית.

גישה זו של ויתור על "האימפרטיב
הקטגורי" מאסכולת בן-גוריון והחלפתה
במושג הכללי, הבלתי בהיר ונוגד זה את
זה, ייתכן שהיא נובעת אצל דרור מן
הספק והדאגה העמוקים באשר ליכולת
שרידותה של מדינת היהודים. על כן ניתן
לראות בגישה זו מעין נספח לאנטי-ציונות
מבית מדרשו של ג'ורג' שטיינר הממליץ על
חלוקת סיכונים, ולפיכך על כל יהודי
להצטייד לכל צרה שלא תבוא בארבעה
דרכונים...

משאיפה נאצלת לבדיחה גרועה היא מן
המפורסמות. נפילתה הכלכלית והחברתית
של התנועה הקיבוצית בישראל היא
דוגמה אופיינית לכשל המשיחיות
החילונית של היהדות. נכון, שאין כל
מקום להשוואה בין מוסר הנביאים ותורת
ישראל לבין המרקסיזם או הנאציזם,
אפילו לא על בסיס מתודולוגי גרידא.
אולם, ברמת הקיום הלאומי, הטובענות
הנבואית לעם סגולה היא מרשם בדוק
לחורבן לאומי מן הטעם הפשוט שזו גזירה
שאינו הציבור יכול לעמוד בה. "הציבור"
איננו קהילת צדיקים וגוי קדוש, אלא
ערב-רב של בני אדם החפים מכל סגולה
נאצלת, לבד מן הסגולה האנושית של כל
שמעון וראובן לשבת לבטח תחת גפנו
ותאנתו.

אולם, מה שבקרב האומות הוא טבע
הדברים ומובן מאליו, הוא הוא
"הסגולה" המאפיינת את ה"עם
הנבחר". וכאן טעותו השלישית של
יחזקאל דרור. אין עם ישראל צריך
לכל סגולה מעבר לזו הרובצת עליו
ממילא הר כגיגית, מעצם הבחירה
שבחר להקים את מדינתו. טעותו
הפתתית של הרצל (שאינה גורעת כהוא
זה מגדולתו של האיש) הייתה בהנחתו
ש"מיד עם כינון מדינת היהודים תחדל
האנטישמיות בכל אתר ותאר" (בפרק
המבוא של "מדינת היהודים"). כיוון
שכך, לא תהיה אותה מדינה זקוקה
לצבא אלא למעין משטרה לשמירת
הסדר הפנימי. הרצל לא הבין שמדינת
היהודים לא זו בלבד שלא תביא
לחיסולה של האנטישמיות אלא להפך,
תמקד אותה ביישנות היהודית אשר
במהרה תירש את כל המאפיינים של
היודופוביה הקלאסית. מעניינת בהקשר
זה היא הפרשנות לתופעת הציונות בקרב
התיאולוגים המוסלמים של אוניברסיטת
אל-אזהר בקהיר. אלו רואים בציונות
המצאה גאונית של אללה, מי שלמד
משגיאתו של "היטלר הגדול בבני אנוש
שביקש לשחרר את האנושות מן הנגע
הזה הקרוי יהדות". אולם היטלר כשל
בשל הקושי הלוגיסטי לרכז את כל
היהודים במקום אחד שבו יהיה נוח
להכריעם. אלה המציא את הציונות,
וכך היהודים מרצונם החופשי מהגרים
לפלסטיין שהיא קטנה, וכאשר כולם
יתרכזו בה, יכרית האיסלאם "גזע זה
של קופים וחזירים" עד האחרון שבהם.
ככל שהדבר מצער, אבחנה זו של חכמי
אל-אזהר, לאחר שנסיר ממנה את מעטה
הפתולוגיה הגזענית, יש בה אמת רבה. על

יורם חזוני על מדינת היהודים

המאמר המרכזי בגיליון, הכתוב בעוצמה ובכאב הגולש לעתים לסרקאזם, הוא מסתו המקפת של חזוני תחת הכותרת רבת-המשמעות: הוציאו חוזה – לאן נעלמה "מדינת היהודים"? (משחק המילים "הוציאו חוזה" בעל ההיקש המאפינוני ו"חוזה" מדינת היהודים הוא הברקה לכשעצמה).

חזוני מקוּן על ההתייחסות אל מאה שנות ציונות בקול ענות חלושה, ומביא לדוגמה את חגיגות 200 שנות עצמאות של ארה"ב, שנחוגו בפסטיבל מתמשך במהלכה של שנה שלמה. הוא מציג את השפלת דמותו של הרצל, המתמשכת מזה שנים בישראל, ואת ההתעלמות הגמורה מספרו "מדינת היהודים", ש"רוב המנהיגים התרבותיים-פוליטיים של ישראל התעלמו ממנו". על-פי חזוני, זהו ביטוי של "כפיות טובה וזלזול בעבר היהודי המשותף".

מכאן עובר המחבר לדיון נרחב ב"מדינת היהודים" ההיא, ובבואתה במדינה היהודים במציאות של היום, שהיא, על-פי המחבר, לכל היותר קריקטורה של המקור.

אין זה מענייננו כאן לבקר את תפיסתו של חזוני בסוגיית "מדינת היהודים" של הרצל. אולם, מן הראוי לציין בקצרה את הכשל המובנה של הרצל בספרו, וזאת מן הטעם הפשוט, שהעיקרון עליו השתית הרצל את תפיסתו הציונית טמנה בחובה את כישלונה הטרגי של הציונות. פֶּשַל מבני זה נראה שנעלם לחלוטין מחשיבתו המדינית של חזוני.

הנחת היסוד של הרצל, היורדת לשורשי הציונות ותכלית קיומה, מפורשת בקצרה על-ידי מחבר "מדינת היהודים". לדידו של הרצל, "מיד עם כינונה של מדינת היהודים תידום האנטישמיות לאלתר בכל מקום ומקום". אולם, לא זו בלבד שהאנטישמיות לא נדמה, אלא שלמרבח האירוניה ההיסטורית מדינת ישראל ירשה את שנאת היהודים. מאז כינונה היא עומדת על נפשה, והברירה בידה היא לחיות על חרבה או שלא לחיות כלל. מכוח קביעה אכזרית זו התגבשה מדינת היהודית הגשמית, ולא זו שבמציאות המדומה. כישלון מונומנטלי זה בחשיבתו של הרצל (אף שאיננו גורע דבר מגדולתו של האיש) נעלם כליל מעיני חזוני בחיבורו. אולם, בעוד שניתן לסלוח להרצל על האוטופיזם הרומנטי של עידן

כתב-העת מעוצב היטב. דגש רב מושם על השפה. ואכן, בניגוד בוטה להזנחה העיתונאית בישראל, נקי "תכלת" משגיאות. כתב-העת מופיע בעת ובעונה אחת גם באנגלית, ולמותר לציין את חשיבותה של הרחבת המסר לקהל קוראי אנגלית.

"תכלת" הוא תוספת רבת חשיבות להגות המדינית בישראל, והופעתו (המפתיעה משהו, יש להודות) עומדת בניגוד גמור למגמת חיסולם הסיטוני של כתב-העת העיוניים. ככל שהדבר מפתיע, נסגרו בארץ 9 (תשעה!) כתבי-עת בחמש השנים האחרונות. כל כתב-העת שהוציאו את נשמתם שירתו את השמאל, החל ב"מגוון" של תנועת העבודה, עבור ב"פוליטיקה" של מר"צ, וכלה ב-New Outlook של הקומוניסטים-אש"ף.

הנה כי כן, לא זו בלבד שהופעתו של "תכלת" עומדת בניגוד למגמת ההתחסלות של החשיבה העיונית, הוא מהווה בעת ובעונה אחת עדות מעודדת לגיבושה של החשיבה הלאומית במה שקרוי "ימין". "תכלת" מצטרף ל"האומה" הוותיק של מסדר ז'בוטינסקי, ל"נקודה" של מועצת יש"ע, ול"נתיב" שזו לו שנתו העשירית. לא תהיה זו אפוא לשון של הפרזה לטעון שהמחנה הלאומי הוא בעל פוטנציאל מוכח להובלת החשיבה המדינית בישראל, ולמותר לציין מהי מידת החשיבות ביצירת מסה קריטית של הגות מדינית, לנוכח מגמות ההתחסלות העצמית בשמאל הישראלי.

"תכלת" הוא כתב-עת בעל מגמה עיונית. נגיעתו לאקטואליה מעטה, ובמסות הנרחבות הרואות בו אור ניכר ניסיון להקיף את הנושא בהיבטו ההיסטוריוסופי, תוך תיעוד מרבי ומדויק. בשלב כה מוקדם יהיה זה בלתי הוגן לדרוש מכתב-העת "אני מאמין" אידיאולוגי או נתיב פוליטי מוגדר. עם זאת, המכוונות האידיאית של המרכז וכותביו ברורה (בין היתר היא באה לביטוי במסתו הנרחבת של העורך, אופיר העברי, בגיליון הראשון של "תכלת"). באשר על כן, צפוי שייעשה ניסיון לגבש "שולחן ערוך" אידיאי למה שקרוי במקומותינו "המחנה הלאומי". עדות לכך היא תרגום מסתו של מייקל אוקשוט, ההיסטוריון וההוגה הבריטי, מעמודי התווך של ההגות השמרנית במאה ה-20. על ה"רציונליזם בפוליטיקה".

להלן סקירה ביקורתית קצרה של המאמרים:

לכך היא ביקורתו של אריה נאור (הארץ, 4.7.97). המבקר מונה את עיקרי תוכנם של פרקי הספר מבלי לטעון מילה אחת בעד או נגד. אין זו אפוא ביקורת, ובאין ביקורת אין דיון. ספרו של דרור עלול במהרה להעלות אבק בבחינת מצוות אנשים מלומדה במדור הכרוני של "השיעמום הנשגב", כפי שהעיר פעם אקרמן לגתה בשיחתם על הספרות הגרמנית. סכנה זו הרובצת לפתחו של חיבור חשוב זה מן הראוי למונעה. אין הח"מ משלה עצמו שיש בכוחו לשנות את השקפותיו המדיניות של המחבר בביקורת שלעיל. אולם אם מבקש פרופ' דרור להשפיע על הדיון הציבורי בישראל, טוב יעשה אם ימתן את רמת ההפשטה של כתיבתו. תהיה זו תרומה רבת חשיבות לקהל קוראיו ולו עצמו ■

★

"הוכח לחכם ויאהבך"

"תכלת", כתב-עת למחשבה ישראלית, גיליון מס' 2, אביב, ה'תשנ"ז (1997)

הוצ' "מרכז שלם", ירושלים, 154 עמ', מחיר 30 ש"ח

גדעון סתר

הרבעון "תכלת" הוא ביטאון של "מרכז שלם" בירושלים, או, ליתר דיוק של "המכון לתרבות ישראל", שהוא אגף במרכז. הגיליון הנוכחי מחזיק ארבעה מאמרים מקוריים פרי עטם של ד"ר יורם חזוני – מנהל המרכז, צבי האזור, אופיר העברי – העורך הראשי, יואב שורק, עמית מחקר במרכז, וכן מסה מתורגמת משל ההיסטוריון הבריטי מייקל אוקשוט (Oakeshott). כמו-כן, פותחת את החוברת רשימת מבוא קצרה של חזוני, וכן מדור מכתבים למערכת שכותביו מברכים את כתב-העת על הופעתו.

הפוזיטיביזם הוויקטוריאני, לא ניתן לסלוח לחזוני על העיוורון למציאות האובייקטיבית.

כך, למשל, המשוואה שהמחבר נוקט בין הגירסה הסובייטית של המרקסיזם לבין זו של הציונות הסוציאליסטית. משוואה זו היא בעת ובעונה אחת גם חסרת שחר וגם מרושעת. חזוני כותב עליה: "התגלה כי שתיהן בנפרד אינן מסוגלות להנחיל את ערכיהן לדור הבא – והן התמוטטו" (עמ' 19).

אלו ערכים? אכן, הקומוניזם הסובייטי קרס והותיר אחריו "עיי חורבות של 70 שנים אבודות שייזכרו כקללה בקורות עמנו" (סולזניצין). אבל, האם זאת המשוואה שחזוני עורך לירושת תנועת העבודה הישראלית, מי שעמדה (לטוב ולרע) במרכז העשייה הציונית, והחזיקה בידה את הגה ההגמוניה הפוליטית במהלך שנות יובל פורמטיביות של היישוב והמדינה?

ולא רק רשעות יש כאן, אלא גם אי-הבנה בסיסית של התהליכים ההיסטוריים. מדינת היהודים, מיומה הראשון, הייתה מופת של דמוקרטיה, בהתחשב בנסיבות המדיניות ששררו לאחר קום המדינה ועד עתה. האם הפריע מישהו למה שמכונה "הימין" לבנות תשתית חברתית-אידיאולוגית-פוליטית, על מנת להביס את יריביהם בקלפי ולהנחיל לעם ישראל את כל אותם הערכים בהם דוגל חזוני?

"הימין" עלה סוף-סוף לשלטון ב-1977. האם מנחם בגין קיבל לידיו "עיי חורבות" דוגמת בוריס ילצין, אותם היה עליו לשקם מחדש? הלא חזוני עצמו אמור לדעת שעצם השאלה היא הבל גמור. אלא שלמרבה הצער, ההפך המוחלט הוא נכון. בגין קיבל לידיו מדינה בשיא כוחה, מעצמה אזורית השלטת על עמדות מפתח במערך הגיאואסטרטגי בכניסה לים האדום ובמדבר סיני. מדינת-יהודים אמיתית ששבה אל כור מחצבתה בחבלי יהודה ושומרון ובירושלים שחבורה לה יחדיו. תוך שנתיים ימים הקים בגין בקמפ-דיוויד את התשתית הפוליטית למדינה הפלשתינית, החרים את ההתיישבות בסיני, הותיר את מדינת-היהודים מגומדת בארץ-ישראל המערבית, והניח את היסודות להסכמי אוסלו – אשר בעקבותיהם יוצב סימך שאלה גדול על עצם קיומה של "מדינת-היהודים". למותר לציין, שהשמאל הישראלי באותם הימים מעולם לא היה

מביא לכשל אסטרטגי זה בדברי ימיה הקצרים של ישראל.

★

המחבר מציג את ישראל ככישלון כלכלי, שכן בעוד שמדינת-היהודים של הרצל עודדה את היזמות, מדינת-היהודים חונקת אותה בעודה באיבה. לצורך אישוש טענה זו מביא חזוני את ממצאי מכון פרייזר, לפיהם בסולם החופש הכלכלי מפגרת ישראל אחרי פקיסטאן, סרי-לנקה ובנגלדש. על-כן מגיע המחבר למסקנה לפיה הישראלים המצויים, "בין אם הם ילידי הארץ ובין אם הם ילידי התפוצות, לעולם לא יוכלו לחוש שמצאו במדינת ישראל שדה פתוח לפעילותם" (הכלכלית).

טיעון זה, הנלעג על פניו, מעורר תחושה קשה של עיוורון סלקטיבי ונתק גמור מן המציאות. שלוש המדינות הנ"ל נמנות על הארצות העניות בתבל, עם תמ"ג לנפש של 300 דולר, לעומת התמ"ג של 17,000 דולר בישראל, אשר מזכה אותה במקום ה-15 מבין המדינות העשירות בתבל. אולם, בהתחשב בעובדה שהתמ"ג הוא מכפלת התוצר לעובד במספר העובדים, אלמלא הגיוס המסיבי לצה"ל (12 אחוזים מכלל כוח העבודה) היה התמ"ג עומד על 20,000 דולר, גבוה מזה של בריטניה, וברמה קרובה לזה של גרמניה-צ'רפת-ארה"ב. ההתעלמות של חזוני מגורמים אובייקטיביים, כגון חמש מלחמות שגבו מישראל שלוש שנות תמ"ג(!), היעדר השקעות של תאגידים בינלאומיים כתוצאה מן החרם הערבי, והמבנה הסוציו-אקונומי של העלייה ממזרח והמיעוט הערבי (המצמצם את מספר המועסקים בשל חוסר מסורת של עבודת נשים) – היא עדות להיעדר הבנה בסיסית במאקרו-כלכלה. זאת מצדו של ראש מרכז, שעיקר פעילותו הוא בתחום כלכלת ישראל.

אין הח"מ דוגל בכלכלה סוציאליסטית, אולם אם יואיל חזוני ליטול את הנתונים של הלמ"ס, ילמד לדעת, להפתעתו הרבה, כי דווקא בשנות ה-50, כלומר בעידן הסוציאליזם הצרופ ("מטריאליסטי" בלשונו של חזוני) של מפא"י, השיגה ישראל שיאי עולם בצמיחה כלכלית, יותר מ-10 אחוזים לשנה. הייצוא לנפש מישראל הוא הגבוה ביותר בעולם, והוא מקדים את זה של יפן וגרמניה. האם זה הפירוש לדבריו של חזוני כי "סמכותה של המדינה היהודית הופעלה בעקביות כדי

למנוע (ההדגשה במקור) מאנשים בעלי תושייה ויוזמה תחרות חופשית?!

ההתעללות בפרט על-ידי מדינת הציונות העובדת היא שהביאה לסלידה מן הרעיון הלאומי היהודי, ממש כשם שההתעללות בפרט במדינה הסובייטית היא שהביאה לסלידה מן הרעיון הקומוניסטי... (מכאן ש) הפוסט-ציונות איננה תוצאה של הגברת החופש האישי. היא תגובה על עשרות שנים של חנק מכוון של הפרט על-ידי הסוציאליזם הממלכתי. הפוסט ציונות-נגרמת... על-ידי השיעבוד.

אכן, רק חוסר הבנתו של ד"ר חזוני בכלכלה מתחרה עם בורותו בהוויה הישראלית. רק זרות גמורה לניסיון הישראלי יכול להביא אדם מן היישוב להשוואה בין הזינוביזם הסובייטי עתיר הגולגים, לבין המציאות במדינת-היהודים הנלחמת על נפשה.

וגם לגבי הקרוי במקומותינו "פוסט-ציונות" שוגה מחברנו בעליל. אילו היה לחזוני בדל של אינפורמציה על מוצאם של הפוסט-ציונים שלנו, היה נוכח לדעת שרובם ככולם הם בשר מבשרה של תנועת העבודה, או שחונכו על ברכי השמאל הקיצוני. שלושה מכל עשרה היו או הנם קומוניסטים, עוד שלושה הם אנשי השמאל הרדיקלי במר"צ או במפ"ס, עוד שניים הם משוליה הקיצוניים של העבודה, והצמד האחרון הוא פליט ילדי הפרחים של שנות ה-60 בארה"ב, גרופי של נעם חומסקי או דומיו.

ההנחה כאילו הפוסט-ציונות של חבורה זו מקורו בשיעבודם של מסכנים אלה תחת ידה הנוגשת של העריצות הישראלית, זהה לחלוטין להנחה לפיה מידת החופש הכלכלי בישראל מפגרת אחר זו של בנגלדש.

הלא ההפך המוחלט הוא נכון. אם הייתה אי-פעם סתימת פיות תרבותית בישראל, הם היו הוגיה, גורמיה ומבצעה. הם אלה שרכשו לעצמם מעמד מונופוליסטי בתקשורת, והם אלה אשר שכללו את עיקרון ה-P.C במהדורתו הישראלית.¹

¹ מן הראוי לו לחזוני לעיין היטב בספר המונומנטלי "אדומים" מאת ד"ר שמואל דותן. ספר זה, שהוא קריאת חובה לכל המבקש להבין את מקורות השמאלנות בישראל, יפתח בפני חזוני צוהר להבנת ההווייה הישראלית מזה, ויחסוך לו ביוניות לא מעטים מזה.

★

הרצל הועיד למדינת היהודים מעמד של מרכז תרבותי ליהדות העולם. בבחינת המצב בדיעבד מוצא חזוני כי:

ה"תרבות" הישראלית היא ביב של נדלזים ותיעוב עצמי שאין בה כל עניין, והיא איננה מושכת איש כי אין לה דבר להציע מלבד השמצות העבר. היא דוחה משום שהיא פוסט-ציונית.

★

למותר לציין שקביעות מן הסוג הנ"ל אינן ראויות לדיון. אם הח"ימ טורח בכל זאת להתייחס אליהן, בא הדבר מרצונו לראות בהצלחתו של "מרכז שלם" וביטאונו, שחשיבותם רבה לדיון הציבורי. לא בשל הגיוני של חזוני אפוא, אלא למרות הדברים שכתב.

"תרבות", אם לשפוט על-פי המובאה הנ"ל של המחבר, היא מושג בלתי מושג על פניו על-ידי כותב המאמר, נשוא הביקורת. אולם, זקוק אדם גם לצרות-מוחין מופלגת על-מנת לכתוב את שכותב חזוני במובאה הנ"ל. תרבות ישראל היא מרחב רוחני המשתרע על-פני שלושת אלפי שנים, והוא מכיל בתוכו ממיטב הספרות וההגות שיצרה הציוויליזציה המערבית. התרבות העברית, המלווה את שיבת העם לארצו במאה שנות ציונות, היא השלב האחרון לפי שעה של תרבות ישראל. יש בה הישגים מופלאים של שגב פיוטי, של הגות וחוכמה, היונקים מן המורשת העברית. תחיתתה של השפה העברית, שנקברה בסידורי תפילה – מעשה שאין לו אח ורע בעמים – היא לכשעצמה הישג "תרבותי" מן המעלה הראשונה. מפתת כבודה של התרבות העברית לא אמנה כאן שורה ארוכה של משוררים, סופרים והוגים שכל תרבות הייתה גאה בשכמותם, וזאת מן הטעם הפשוט: מכרסם בי חשש כבד שמא ד"ר חזוני לא קרא בהם, לא למד אותם, וספק אם שמעם הגיע לאזניו.

אמת, תת-התרבות המשוקת היום בחוצות, אותו חיקוי דוחה של תת-תרבות אחרת, זו המיובאת מארץ מולדתו של ד"ר חזוני, היא אכן "ביב של נדלזים ותיעוב עצמי". אולם, להקיש מן ההזניה הרוחנית הזאת אל "התרבות הישראלית" הוא, כהגדרתו של חזוני, מעשה של "נדלזים ותיעוב עצמי שאין בו כל עניין".

ואכן, פרדוקסלית, חזוני במומו פוסל. טיעונו המרכזי של המחבר הוא כי תרבותה של מדינת-היהודים אינה מושכת, שכן היא שקועה "באובססיה של חשיפת חטאיהם ופשעיהם של המייסדים". והלוא זה בדיוק תוכנו ותכליתו של המאמר שכתב.

צבי האזור על הקוד האתי ורוח צה"ל

מ אמרו של צבי האזור עוסק בניתוח "הקוד האתי" של צה"ל. בנדון נשפכו בינתיים נהרות של דיו. בין היתר זכה הקוד לביקורת קטלנית בנתיב. מכאן, שהאזור אינו מחדש הרבה, והוא חוזר וקובע כי הקוד נעדר לחלוטין "כל מרכיב של ציונות או של יהדות", וזאת ברוח התבוסתנות השלטת ברחוב הישראלי במהלכו של מה שקרוי "תהליך השלום". העובדה שניסוח הקוד האתי נמסר לאסא כשר, איש השמאל הקיצוני ומן התומכים הנחרצים בסרבנות ב"שטחים", הופך את העניין כולו לעוד אבסורד מארץ האבסורדים.

המחבר עומד בהרחבה על גלגולו של המושג "אהבת הארץ" הנעדר מן ה"קוד", מושג שהיה הלז של השבועה הצה"לית ושל שלושת הארגונים שקדמו לו, "השומר", "ההגנה" ו"הגדודים העבריים" (האזור אינו מביא את נוסח השבועה של האצ"ל והלח"י. האמנם הזנחה מקרית או התיישרות עם הקונסנטוס?). המחבר עוקב אחר גלגולו של המושג אהבת הארץ שהושמט לבסוף כליל בשל "היקשיו הפשאטיים", ומשום שהוא נתון ב"מחלוקת פוליטית". הנה עוד חידוש פוסט-ציוני: אהבת הארץ נתונה במחלוקת פוליטית.

האזור, עו"ד המשמש כמדריך ביחידה לערכי פיקוד בבית-ספר לפיתוח מנהיגות של צה"ל, מאופק מאוד בהגדרותיו. זאת, בניגוד בוטה להשתלחות הלשונית של ראש המרכז הנסקר לעיל. אולם, מן הראוי לציין שלא באסא כשר האשם, אלא ברמטכ"ל של צה"ל בעת ההיא, אהוד ברק. ברק המשיך במגמה של סירוס צה"ל מכל חשיבה יוצרת. הדמורליזציה הקשה בקרב חיל המילואים (המהווה 70 אחוזים מן הדרג הלוחם) מעמידה בסימך-שאלה את יכולת הצבא לתפקד מול פוטנציאל הסיכון ההולך וגדל. לבסוף, לנוכח האתגרים האסטרטגיים והשינויים בחברה הישראלית, מבנהו הארכאי

והמסורבל של צה"ל אינו מתאים לשדה הקרב העתידי. "הקוד האתי" הוא אפוא בראש ובראשונה כישלון של המטכ"ל, והוא ראי נאמן ל"רוח צה"ל" הנושבת בעידן "המזרח-התיכון החדש".

אופיר העברי על סילביו ברלוסקוני

מ אמרו הארוך, בן 28 העמודים דמוי עבודה סמינריונית, של אופיר העברי על סילביו ברלוסקוני, ראש-הממשלה-לשנת-אחת, ביש-המזל של איטליה, הוא תרגיל סרק, מיותר ותמוה בעת ובעונה אחת. בעשרה עמודי מבוא ארוכים סוקר המחבר את תולדות איטליה על-מנת להוכיח שהשמרנות, האיזון והסלידה מרדיקליזם, הן משמאל והן מימין, הם טבעם של האיטלקים מימים ימימה, מאז שלטון הדוג'ים בוונציה, אם לא קודם לכן. וכי בכך מתייחדים האיטלקים מכל שאר האומות. טיעון זה מופרך על פניו. ההשוואות ההיסטוריות שהמחבר נוקט הן סלקטיביות ובחלקן בלתי נכונות בעליל. על-מנת לעמוד על רמת טיעונו של המחבר, מן הראוי להביא את הדוגמה הבאה, שהוא מביא, לאישוש הנחת היסוד שלו בדבר שמרנותם של האיטלקים: לאיטלקים 500 סוגי גבינות. לצרפתים היו 600 סוגי גבינות, אולם לאחר המהפכה נותרו להם 300 סוגים בלבד, בעוד שהאיטלקים נותרו עם ה-500 שלהם עד עצם היום הזה (עמ' 118, הערה 8). וכל זאת ברצינות תהומית...

לאחר שהוכיח שמציני, גריבלדי, מוסוליני והמאפיה הסיציליאנית היו והנם היוצא מן הכלל המוכיח את הכלל, מבקש המחבר להוביל את הקורא המיוגע בשבילי העקלתון של הפוליטיקה הביזנטינית של איטליה בשני העשורים האחרונים. סוף-סוף הוא מגיע אל סילביו ברלוסקוני, אֵיל התקשורת האיטלקי, שבנה אימפריה כלכלית בעשר אצבעותיו, ובכך שונה הוא ממשפחות הפטריקים של בעלי פיאט או אוליבטי. אופיר העברי שר שירי הלל למושא הערצתו, תוך פירוט מייגע, שאינו מוסיף דבר, של הישגיו הכלכליים. ברלוסקוני, בדומה למחברו, הגיע למסקנה שהאיטלקים, בעלי 500 סוגי הגבינות, הם שונאי רדיקליזם בכלל, וזה מן השמאל בפרט. באשר על כן, הוא נכנס לפוליטיקה ואף זכה להיבחר לראשות-הממשלה בבחירות של 1994.

למגנית לבס של העברי וברלוסקוני נפלה ממשלתו הכושלת כעבור כשנה בלבד.² העברי עורך השוואה זהירה בין עלייתו של ברלוסקוני לבין חילופי השלטון בישראל במאי 1996. בשני המקרים עלו לשלטון מפלגות מרכז-ימין. על עיקרון זה מבקש המחבר לבנות מעין תשתית אידיאולוגית, לפיה הימין הוא מגמת הדמוקרטיה המערבית. למותר לציין, שכל השוואה בין איטליה לישראל מופרכת מעיקרה, שכן במוקד הדיון הציבורי בישראל לא ניצב מספרן של גבינות, אלא מספר קני-השיגור של הטילים הבליסטיים אצל שכנינו, המכוונים אל גוש דן. יתרה מזו, לרוע מזלו של מחברנו, בדיוק עם צאת מאמרו ממכש הדפוס זכה דווקא השמאל בניצחון גורף הן בצרפת והן בבריטניה. אם להוסיף לכך את הקדנציה השנייה של נשיא דמוקרטי בבית הלבן, נראות הנחותיו של העברי צולעות במקצת.

יואב שורק על הצורך בתורת הארץ

מסתו של יואב שורק כתובה היטב ומצטיינת באיזון תואם של חלקיה. עושרו הרוחני של הכותב בא לידי ביטוי בלשון רהוטה וקולחת. מסה זו היא מופת של כתיבה, ו"תכלת" רשאי להתברך בה. כך הצורה וכך התוכן.

שורק מעלה סוגייה רבת חשיבות והיא: כישלוננו של הציבור האמוני לכפות את סדר-יומו הלאומי על כלל הציבור בישראל. מאז מלחמת ששת הימים, ושיבת ישראל אל כור מחצבתו ביהודה ושומרון, בולטת העליה של אליטה חדשה בציבור, האליטה של חובשי הכיפות הסרוגות (ומזה עשור לפחות של הכיפות בכלל). תופעה זו מסלימה עתה, בימי השבר הלאומי של מוצאי אוסלו. אולם, קובע המחבר: "עד היום הזה לא נעשה בזרם המרכזי של גוש אמונים, ובוודאי לא בין תלמידי חכמים, ניסיון להציג תפיסה אסטרטגית כוללת למדינת-ישראל, מול התפיסה המפא"יניקית או השמאלנית".

שורק אינו מציין זאת, אולם ההשוואה כמו מתבקשת מעליה. התנועה הקיבוצית, חוד החנית של השמאל, על-אף היותה מיעוט שולי (2-3 אחוזים מכלל

האוכלוסייה) הצליחה לכפות על הציבור בישראל את ערכיה היא, ובראש ובראשונה את אתוס ההתיישבות. החשיבה האסטרטגית, הכלכלית והחברתית, לטוב ולרע, נקבעה בקרב אליטה זו, כשהיא נשענת על הגמוניה בלתי מעוררת בתרבות.

בינתיים קרסו עמודי התווך של הסוציאליזם, ועמם הקיבוץ המתפורר לנגד עינינו. השמאל הישראלי הקצין אל הניהיליזם הפוסט-ציוני, ה"מחנה הלאומי" הוא ערב-רב החף מכל אידיאולוגיה או סדרים לאומי. יש מן ההגיון אפוא שאת הוואקום הערכי שנפער, ימלא המחנה האמוני, שהחליף בהצלחה כה מרשימה את אתוס ההתיישבות של התנועה הקיבוצית מימים עברו.

אולם, כאמור לעיל, לא זו בלבד שהמחנה האמוני אינו מכתוב את סדר-היום הלאומי, אלא שהוא עוד נסרח אי שם מאחורי המחנה ומסתגר בדליית אמותיו, אם ביישוביו ביש"ע ואם ביישובות.

ההסבר למצב עגום זה (אותו תיאר וביקש להסביר הח"מ במאמר ב"נקודה") שבדי המחבר, לא רק מרתק ויורד אל שורשי האמונה היהודית, אלא שהוא, ככל הידוע לי, הראשון בסוגו.

יואב שורק מעמת את תורת הארץ עם תורת חוץ-לארץ. ממרחק אלפיים שנות גלות, תורת הארץ אינה רלוונטית, בחלקה הניכר, למציאות של היום. תורת חוץ-לארץ, שנועדה לשמר את תכלית קיומו של העם היהודי בגולה, אינה רלוונטית מעצם מהותה. הנה כי כן, אין בידי המחנה האמוני כלים תקפים להתמודד בהם עם אתגרי המציאות, שהיא קשה ואכזרית ודורשת מענה בהיר ונחרץ.

אוקשוט על רציונליזם בפוליטיקה

מסתו הדידקטית של אוקשוט היא מצוות אנשים מלומדה, שמרובה בה הבנאלי והמוכר-מאליו, המובא אגב פירוט למדני ומייגע לא מעט. אוקשוט עומד בהרחבה על ההבדלים בין מה שהוא מכנה "ידע טכני" הניתן לרכישה באמצעות האינטלקט, לבין "ידע מעשי" הדורש ניסיון בפועל, על הזיקה בין שתי "ידיעות" אלה, ועל חלקן בעיצוב עולמו הרוחני של הרציונליסט. "הרציונליסט" הקלאסי, לדידו של המחבר, נוטה לסמוך

על הידע הטכני הנלמד, ומתרחק מן הידע המעשי הבזוי והנחות בעיניו.

בהמשך עומד המחבר על הרציונליזם של בייקון ודקארט, על ההבדלים בין השניים, ועל השפעתם המכרעת על תודעתו של איש המערב בכלל והפוליטיקאי בפרט. אולם, בעיקר הוא מרחיב את הדיבור על ההזנייה הרוחנית שהביא עיוותו של הרציונליזם הטהור בידי ממשכיו, בייחוד בתחום של הפוליטיקה הבריטית. הרעה החולה של הפוליטיקה הבריטית, והיא מאפיינת את כלל הפוליטיקה האירופית מזה 400 שנים לפחות – היא ההסתמכות על רציונליזם במובנו של "ידע התכני" המוקנה, השולל מן הפוליטיקאי את "הידע המעשי". "בקצרה... הפוליטיקה של הרציונליזם היא הפוליטיקה של חסרי הניסיון הפוליטי" (עמ' 140).

המאמר כתוב בלשון של המעטה, על-פי קוד הכתיבה המקובל באקדמיה הבריטית, והוא נהיר לצרכי קוד זה. כך, למשל, יכול אוקשוט להרשות לעצמו להישאר בתחום המופשט בלבד, מבלי להזכיר שמות כלל, ושלא לתמוך בתיזות שהוא מפתח בדוגמאות מן המציאות. הוא סמוך ובטוח שקוראיו יידעו לפרש ולפענח את רמזיו הדקים. אולם ה-understatement הבריטי זר לחלוטין לקורא הישראלי, ולו המשכיל. מכאן, שקריאת המסה הנרחבת היא מלאכה מייגעת שמן-הסתם אין ברכה בצדה. הלך העולה ממנה, אם בכלל, הוא כה אזוטרי, עד כי תמוה שפורסמה בכתב-עת המתנאה בכותרת משנה "כתב-עת למחשבה ישראלית".

★

"תכלת", כך יש להניח, קבע לעצמו יעד רב חשיבות, והוא, עיצובה של החשיבה השפויה בישראל, על-מנת להצילה מטירוף המערכות שהניהיליזם השמאלני הביא על מדינת-היהודים.

שני הגיליונות הראשונים של כתב-העת, על אף הפגמים (והלוא איש איננו מושלם), הם עדות לניסיון מכובד ומקצועי הראוי לברכת יישר כוח ■

² והיא עוד עדות לשמרנותם המופלגת של האיטלקים. ב-50 השנים האחרונות לא הצליחה אף לא ממשלה אחת לסיים את הקדנציה במועד.